SURXONDARYO VILOYATI DAVLAT ARXIVI HUJJATLARINING HUDUD TARIXINI TADQIQ ETISHDAGI AHAMIYATI

Muallif: **Qurbonov Hasan**

Annotatsiya

Mazkur maqolada Surxondaryo viloyati davlat arxivida saqlanayotgan hujjatlarning tarixiy tadqiqotlardagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Arxiv fondlarining tarkibi, ularda saqlanayotgan tarixiy manbalarning ilmiy qiymati hamda hududning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyotini o‘rganishdagi roli yoritilgan. Shuningdek, arxiv ishini raqamlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish masalalariga alohida e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: Surxondaryo viloyati davlat arxivi, tarixiy manbalar, arxiv fondlari, hujjatlar, tarixiy tadqiqotlar, raqamlashtirish.

Аннотация

В статье анализируется значение документов Государственного архива Сурхандарьинской области в изучении истории региона. Рассматриваются состав архивных фондов, научная ценность исторических источников и их роль в исследовании социально-экономического и культурного развития территории. Особое внимание уделено вопросам цифровизации архивных документов и внедрению современных технологий.

Ключевые слова: Государственный архив Сурхандарьинской области, исторические источники, архивные фонды, документы, исторические исследования, цифровизация.

Annotation

The article analyzes the significance of the documents preserved in the State Archive of Surkhandarya Region for studying regional history. The composition of archival fonds, the scientific value of historical sources, and their role in researching socio-economic and cultural development are examined. Special attention is paid to the digitization of archival documents and the introduction of modern technologies.

Keywords: State Archive of Surkhandarya Region, historical sources, archival fonds, documents, historical research, digitization.

Kirish

Tarixiy xotira har bir xalqning ma’naviy taraqqiyoti, milliy o‘zligini anglash va tarixiy merosini asrab-avaylashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarida yuz bergan siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlarni haqqoniy o‘rganish tarixiy manbalarga, ayniqsa arxiv hujjatlariga tayanishni talab etadi. Tarix fanida arxiv materiallari eng muhim birlamchi manbalar sifatida e’tirof etilib, ular o‘tmish voqealarini xolisona tiklash, tarixiy jarayonlarning rivojlanish qonuniyatlarini aniqlash hamda ilmiy asoslangan xulosalar chiqarishda muhim ahamiyat kasb etadi. Akademik B.A. Ahmedovning ta’kidlashicha, tarixiy tadqiqotlarning ilmiy qiymati, avvalo, foydalanilgan manbalarning ishonchliligi va dalillarning haqqoniyligi bilan belgilanadi. Shu sababli arxiv hujjatlari tarixiy bilish jarayonining asosiy tayanchi sifatida namoyon bo‘ladi[1].

Bugungi kunda dunyo tarixshunosligida hujjatli merosni saqlash, tizimlashtirish va undan samarali foydalanish masalalari dolzarb ilmiy muammolardan biri sifatida qaralmoqda. Xalqaro tashkilotlar, jumladan, UNESCO tomonidan ham hujjatli meros insoniyat sivilizatsiyasining ajralmas qismi sifatida e’tirof etilib, uni saqlash va ommalashtirish bo‘yicha qator dasturlar amalga oshirilmoqda. Bunday yondashuv arxivlarni nafaqat hujjatlar saqlanadigan maskan, balki tarixiy bilimlar markazi sifatida ham baholash imkonini beradi. Zamonaviy tarixshunoslikda arxivlar davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, madaniyat, fan va ta’lim sohalarining rivojlanishini tadqiq etishda eng muhim axborot bazasi sifatida qaralmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida tarixiy merosni asrash va arxiv ishini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylandi. O‘zbekiston Respublikasining “Arxiv ishi to‘g‘risida”gi Qonuni, Prezident farmon va qarorlari hamda hukumat tomonidan qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar arxiv

[1] Ahmedov B.A. *O‘zbekiston xalqlari tarixi manbalari*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2001. – B. 12–15.

tizimini modernizatsiya qilish, hujjatlarni saqlash sharoitlarini yaxshilash va ulardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Natijada Milliy arxiv fondining tarkibi boyitilib, hujjatlarni raqamlashtirish, elektron kataloglar yaratish va masofaviy xizmat ko‘rsatish tizimlari joriy etilmoqda. Bu esa arxiv fondlaridan foydalanish samaradorligini oshirish bilan birga, ilmiy tadqiqotlar uchun yangi imkoniyatlarni yaratmoqda.

Surxondaryo viloyati O‘zbekistonning eng qadimiy tarixiy-madaniy hududlaridan biri bo‘lib, uning tarixi qadimgi Baqtriya davridan boshlab bugungi kungacha uzluksiz taraqqiyot bosqichlarini o‘zida mujassam etadi. Viloyat hududida joylashgan ko‘plab tarixiy yodgorliklar, qadimiy shahar xarobalari, me’moriy obidalar va yozma manbalar bu hududning Markaziy Osiyo sivilizatsiyasi tarixidagi alohida o‘rnini ko‘rsatadi. Shu sababli Surxondaryo tarixini ilmiy asosda o‘rganish nafaqat hududiy, balki umumrespublika va mintaqaviy tarixshunoslik uchun ham muhim ahamiyatga ega.

Surxondaryo viloyati davlat arxivi ana shunday muhim ilmiy manbalarni o‘zida mujassam etgan yirik arxiv muassasalaridan biri hisoblanadi. Arxiv fondlarida viloyatning siyosiy boshqaruvi, iqtisodiy rivojlanishi, qishloq xo‘jaligi, sanoat, ta’lim, sog‘liqni saqlash, madaniyat va boshqa sohalarga oid minglab hujjatlar saqlanadi. Mazkur materiallar orqali hududning turli davrlardagi taraqqiyot bosqichlari, aholi turmush darajasi, demografik jarayonlar, iqtisodiy islohotlar hamda madaniy hayotning rivojlanishini chuqur tahlil qilish mumkin. Ayniqsa, sovet davri va mustaqillik yillariga oid hujjatlar hudud tarixining murakkab va ko‘p qirrali jihatlarini ilmiy jihatdan tadqiq etishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi[2].

Arxiv hujjatlarining ahamiyati faqat tarixiy tadqiqotlar bilan cheklanib qolmaydi. Ular fuqarolarning ijtimoiy-huquqiy manfaatlarini ta’minlashda ham muhim o‘rin egallaydi. Mehnat stajini tasdiqlash, pensiya tayinlash, ish haqi haqidagi ma’lumotlarni tiklash, ta’lim olganlikni tasdiqlovchi hujjatlarni olish kabi masalalarda arxiv ma’lumotlari asosiy huquqiy dalil vazifasini bajaradi. Shu bois arxiv muassasalari ilmiy markaz bo‘lish

[2] Karimov Sh. *O‘zbekiston arxivlari tarixi*. – Toshkent: Akademnashr, 2017. – B. 45–52.

bilan birga, aholiga xizmat ko‘rsatuvchi muhim ijtimoiy institut sifatida ham faoliyat yuritmoqda[3].

Hozirgi davrda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi arxiv sohasi oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda. Elektron hujjatlar bazalarini shakllantirish, fondlarni raqamlashtirish va onlayn xizmatlarni kengaytirish zamonaviy arxiv faoliyatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu esa hujjatlarning saqlanish darajasini oshirish, ulardan foydalanishni soddalashtirish va ilmiy tadqiqotlar samaradorligini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan Surxondaryo viloyati davlat arxivi faoliyatini o‘rganish, uning fondlari tarkibi va ilmiy imkoniyatlarini tahlil qilish bugungi tarixshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolaning maqsadi Surxondaryo viloyati davlat arxivida saqlanayotgan hujjatlarning ilmiy ahamiyatini tahlil qilish, ularning hudud tarixini o‘rganishdagi o‘rnini yoritish hamda arxiv faoliyatini zamonaviy talablar asosida rivojlantirishning istiqbolli yo‘nalishlarini aniqlashdan iboratdir.

Asosiy qism

Arxivlar davlat va jamiyat faoliyati natijasida yaratilgan hujjatlarni saqlash, tizimlashtirish hamda ulardan foydalanishni tashkil etuvchi muhim muassasalardir. Tarixiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, har qanday davrning siyosiy, iqtisodiy va madaniy taraqqiyoti haqida to‘liq tasavvur hosil qilish uchun, avvalo, o‘sha davrga oid hujjatli manbalarga murojaat qilish zarur bo‘ladi. Shu nuqtai nazardan Surxondaryo viloyati davlat arxivi hudud tarixini o‘rganishda asosiy manba bazasi vazifasini bajaradi.

Surxondaryo viloyati davlat arxivi faoliyati viloyat hududida tashkil etilgan davlat boshqaruvi organlari, korxonalar, muassasalar va tashkilotlarning hujjatlarini qabul qilish, hisobga olish, saqlash hamda ulardan foydalanishni ta’minlashga qaratilgan. Arxiv fondlarining shakllanishi viloyat tarixining turli bosqichlarini o‘zida aks ettiruvchi hujjatlarni bir markazga jamlash imkonini yaratgan. Bugungi kunda arxiv fondlarida viloyat hokimligi, tuman va shahar hokimliklari, sobiq ijroiya qo‘mitalar, qishloq xo‘jaligi

[3] Alimov I.A. *Arxivshunoslik asoslari*. – Toshkent: Tafakkur, 2018. – B. 78–84.

korxonalari, sanoat tashkilotlari, ta’lim muassasalari, sog‘liqni saqlash tizimi va madaniyat muassasalari faoliyatiga oid minglab yig‘majildlar saqlanmoqda[4].

Arxiv fondlarining tarkibi o‘zining mazmun-mohiyati jihatidan nihoyatda boy va rang-barangdir. Ular orasida buyruqlar, farmoyishlar, qarorlar, majlis bayonnomalari, statistik hisobotlar, reja va dasturlar, moliyaviy hujjatlar, shaxsiy tarkibga oid materiallar hamda ilmiy-ma’rifiy mazmundagi hujjatlar mavjud. Ushbu manbalar nafaqat muayyan tashkilotlar faoliyatini yoritadi, balki viloyatning umumiy taraqqiyot yo‘nalishlarini ham aks ettiradi. Ayniqsa, XX asrning ikkinchi yarmi va mustaqillik davriga oid hujjatlar iqtisodiy islohotlar, boshqaruv tizimidagi o‘zgarishlar va ijtimoiy rivojlanish jarayonlarini o‘rganishda alohida ahamiyat kasb etadi[5].

Tarixshunoslik nuqtai nazaridan qaraganda, arxiv fondlari ma’lum bir davrning “hujjatli xotirasi” hisoblanadi. Chunki hujjatlar o‘sha davrning bevosita mahsuli bo‘lib, voqea-hodisalarni real holatda aks ettiradi. Shu sababli Surxondaryo viloyati davlat arxivi fondlarida saqlanayotgan materiallar hudud tarixini ilmiy asosda tadqiq etishda eng ishonchli manbalar qatoriga kiradi.

Tarix fanining asosiy vazifalaridan biri jamiyat taraqqiyotining turli bosqichlarini ilmiy jihatdan o‘rganish va tarixiy voqealarga obyektiv baho berishdan iboratdir. Bunday tadqiqotlarni amalga oshirishda arxiv hujjatlari asosiy manba sifatida xizmat qiladi. Akademik B.A. Ahmedov tarixiy manbalarni tarix fanining poydevori deb baholagan bo‘lib, manbalarsiz tarixni haqqoniy tiklash mumkin emasligini ta’kidlaydi[6].

Surxondaryo viloyati davlat arxivida saqlanayotgan hujjatlar viloyatning iqtisodiy taraqqiyot tarixini o‘rganishda muhim manba hisoblanadi. Statistik ma’lumotlar, ishlab chiqarish hisobotlari va rejalashtirish hujjatlari orqali qishloq xo‘jaligi, sanoat va xizmat ko‘rsatish sohalarining rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish mumkin. Ayniqsa,

[4] Karimov Sh. *O‘zbekiston arxivlari tarixi*. – Toshkent: Akademnashr, 2017. – B. 41–47.

[5] Alimov I.A. *Arxivshunoslik asoslari*. – Toshkent: Tafakkur, 2018. – B. 95–101.

[6] Ahmedov B.A. *O‘zbekiston xalqlari tarixi manbalari*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2001. – B. 18–21.

paxtachilik, g‘allachilik, bog‘dorchilik va chorvachilikka oid ma’lumotlar Surxondaryo iqtisodiyotining shakllanish jarayonlarini tadqiq etishda katta ilmiy qiymatga ega.

Arxiv materiallari hududning demografik rivojlanishini o‘rganishda ham muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. Aholi soni, migratsiya jarayonlari, urbanizatsiya darajasi va mehnat resurslari haqidagi statistik ma’lumotlar orqali viloyat aholisining ijtimoiy tarkibi va rivojlanish dinamikasini aniqlash mumkin. Demografik jarayonlarni o‘rganish esa hududning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyot omillarini chuqurroq tahlil qilish imkonini beradi.

Ta’lim va madaniyat tarixini tadqiq etishda ham arxiv hujjatlarining ahamiyati beqiyosdir. Maktablar, kasb-hunar ta’limi muassasalari, kutubxonalar va madaniyat markazlariga oid hisobotlar, reja hujjatlari hamda boshqa materiallar orqali viloyatning ma’naviy-ma’rifiy hayotini o‘rganish mumkin. Bu hujjatlar ta’lim tizimining rivojlanish bosqichlari, savodxonlik darajasining oshishi hamda madaniy-ma’rifiy tadbirlarning ko‘lami haqida muhim ma’lumotlar beradi[7].

Bundan tashqari, arxiv fondlarida saqlanayotgan hujjatlar tarixiy voqealarning sabab va oqibatlarini ilmiy asosda tahlil qilish imkoniyatini yaratadi. Tadqiqotchilar aynan ushbu materiallar asosida ilmiy maqolalar, monografiyalar va dissertatsiyalar yaratib, hudud tarixining ilgari noma’lum bo‘lgan jihatlarini ilmiy muomalaga kiritmoqdalar. Bu esa arxivlarning tarixshunoslik rivojidagi o‘rnini yanada mustahkamlamoqda.

Arxivlarning ahamiyati faqat ilmiy tadqiqotlar bilan cheklanib qolmaydi. Ular fuqarolarning huquqiy manfaatlarini ta’minlashda ham muhim rol o‘ynaydi. Zamonaviy jamiyatda ko‘plab ijtimoiy va huquqiy masalalar aynan arxiv hujjatlari asosida hal etiladi. Mehnat faoliyatini tasdiqlash, pensiya tayinlash, ish haqi to‘g‘risida ma’lumot olish, mulkiy huquqlarni aniqlash hamda ta’lim haqidagi hujjatlarni tiklash kabi jarayonlarda arxiv ma’lumotlari asosiy huquqiy dalil sifatida xizmat qiladi[8]. Har yili minglab fuqarolar Surxondaryo viloyati davlat arxiviga turli mazmundagi murojaatlar bilan murojaat

[7] Rajabov Q. *Manbashunoslik*. – Toshkent: Universitet, 2018. – B. 76–82.

[8] Madaminov T., Xolmatov S. *Tarixiy manbashunoslik va arxiv hujjatlari*. – Toshkent: Fan, 2021. – B. 124–129.

qiladilar. Ushbu murojaatlar asosida arxiv ma’lumotnomalari, arxiv nusxalari va arxiv ko‘chirmalari tayyorlanadi. Bu esa arxivlarning jamiyat hayotidagi amaliy ahamiyatini yaqqol namoyon etadi. Ayniqsa, faoliyati tugatilgan korxonalar va tashkilotlarga oid hujjatlarning arxivlarda saqlanishi fuqarolarning huquqlarini tiklash va himoya qilishda katta ahamiyatga ega.

So‘nggi yillarda arxiv tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar fuqarolarga ko‘rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirishga qaratilgan. Elektron murojaatlar tizimining joriy etilishi, ma’lumotlarni masofadan turib olish imkoniyatining kengayishi va hujjatlarni raqamlashtirish jarayonlarining jadallashuvi arxiv xizmatlarini yanada qulaylashtirmoqda. Bu esa fuqarolar va tadqiqotchilar uchun vaqt va mablag‘ tejalishini ta’minlaydi.

Shuningdek, raqamlashtirish jarayonlari arxiv fondlarining saqlanish darajasini oshirish bilan birga, ularning ilmiy salohiyatidan yanada samarali foydalanish imkoniyatini yaratmoqda. Elektron kataloglar va ma’lumotlar bazalari yordamida kerakli hujjatlarni qisqa vaqt ichida topish mumkin bo‘lmoqda. Kelajakda sun’iy intellekt texnologiyalari asosida ishlovchi qidiruv tizimlarini yaratish, fondlarni to‘liq elektron shaklga o‘tkazish hamda masofaviy foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish arxiv faoliyatining samaradorligini yanada oshirishi kutilmoqda.

Xulosa

Xulosa o‘rnida ta’kidlash joizki, tarixiy xotirani saqlash va uni kelajak avlodlarga yetkazish har qanday jamiyatning ma’naviy taraqqiyoti hamda milliy o‘zligini anglashida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu vazifani amalga oshirishda arxiv muassasalari alohida o‘rin tutadi. Arxivlar o‘tmish va bugun o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ta’minlovchi, tarixiy voqea-hodisalarni hujjatlar asosida yoritib beruvchi hamda ilmiy tadqiqotlar uchun ishonchli manbalar bazasini shakllantiruvchi muhim ijtimoiy institut hisoblanadi. Shu jihatdan Surxondaryo viloyati davlat arxivi nafaqat hujjatlarni saqlash bilan shug‘ullanuvchi muassasa, balki hudud tarixini o‘rganish, ilmiy izlanishlarni rivojlantirish va fuqarolarning huquqiy manfaatlarini ta’minlashga xizmat qiluvchi muhim ilmiy-amaliy markaz sifatida faoliyat yuritmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Surxondaryo viloyati davlat arxivida saqlanayotgan hujjatlar viloyatning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyot bosqichlarini o‘rganishda katta ilmiy ahamiyatga ega. Arxiv fondlarida jamlangan qarorlar, farmoyishlar, statistika ma’lumotlari, moliyaviy hisobotlar, ishlab chiqarish ko‘rsatkichlari va boshqa hujjatlar hudud tarixining turli davrlarini ilmiy jihatdan tadqiq etish imkoniyatini yaratadi. Ayniqsa, sovet davri va mustaqillik yillariga oid materiallar Surxondaryo viloyatida amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, qishloq xo‘jaligi taraqqiyoti, sanoatning rivojlanishi, ta’lim va madaniyat sohalaridagi o‘zgarishlarni tahlil qilishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Arxiv hujjatlarining yana bir muhim jihati ularning tarixiy voqealarni bevosita aks ettiruvchi birlamchi manba ekanligidir. Tarix fanida birlamchi manbalar ilmiy tadqiqotlarning eng muhim tayanchi hisoblanadi. Chunki ular voqea va hodisalarning asl mohiyatini, davrning siyosiy va ijtimoiy muhitini hamda tarixiy jarayonlarning rivojlanish xususiyatlarini haqqoniy yoritib beradi. Shu sababli Surxondaryo viloyati tarixiga oid ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirishda arxiv materiallaridan keng foydalanish ilmiy xulosalarning aniqligi va obyektivligini ta’minlashga xizmat qiladi. Mazkur hujjatlar asosida hudud tarixining kam o‘rganilgan yoki ilgari ilmiy muomalaga kiritilmagan jihatlarini tadqiq etish imkoniyati mavjud.

Maqolada ko‘rib chiqilgan masalalar arxivlarning ilmiy ahamiyati bilan bir qatorda ularning ijtimoiy vazifalari ham nihoyatda muhim ekanligini ko‘rsatadi. Bugungi kunda fuqarolarning mehnat faoliyatini tasdiqlash, pensiya tayinlash, ish haqi va xizmat stajiga oid ma’lumotlarni olish, ta’lim olganlik haqidagi hujjatlarni tiklash kabi ko‘plab masalalar arxiv hujjatlari asosida hal etiladi. Shu sababli arxivlar fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini ta’minlashda ham muhim vosita hisoblanadi. Har yili minglab fuqarolarning arxivlarga murojaat qilishi ushbu muassasalarning jamiyat hayotidagi amaliy ahamiyatini yaqqol namoyon etadi.

Hozirgi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida arxiv tizimini modernizatsiya qilish masalasi alohida dolzarblik kasb etmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi hujjatlarni saqlash va ulardan

foydalanishning yangi shakllarini joriy etish imkonini bermoqda. Surxondaryo viloyati davlat arxivida amalga oshirilayotgan raqamlashtirish ishlari hujjatlarning saqlanish darajasini oshirish, ulardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va tadqiqotchilar uchun qulay sharoit yaratishga xizmat qilmoqda. Elektron kataloglar va ma’lumotlar bazalarining yaratilishi hujjatlarni qidirish va ulardan foydalanish jarayonini sezilarli darajada soddalashtirmoqda. Kelgusida fondlarni to‘liq raqamlashtirish, elektron arxiv tizimlarini rivojlantirish hamda sun’iy intellekt asosidagi qidiruv texnologiyalarini joriy etish arxiv faoliyatining samaradorligini yanada oshirishi mumkin.

Shuningdek, arxiv fondlarini muntazam ravishda boyitish, tarixiy qimmatga ega bo‘lgan hujjatlarni aniqlash va davlat saqloviga qabul qilish, mavjud hujjatlarning ilmiy tavsifini takomillashtirish hamda restavratsiya ishlarini kuchaytirish zarur. Bu boradagi ishlarning izchil davom ettirilishi nafaqat hujjatlarning saqlanishini ta’minlaydi, balki kelajakda yangi ilmiy tadqiqotlarning yuzaga kelishiga ham zamin yaratadi. Arxiv materiallarini ilmiy muomalaga keng jalb etish, ular asosida monografiyalar, maqolalar va dissertatsiyalar yaratish hudud tarixining yanada chuqurroq o‘rganilishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, Surxondaryo viloyati davlat arxivi viloyat tarixini tadqiq etish, tarixiy merosni saqlash va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishda muhim strategik ahamiyatga ega bo‘lgan muassasa hisoblanadi. Arxiv fondlarida saqlanayotgan hujjatlar o‘zining tarixiy, ilmiy va amaliy qiymati bilan ajralib turadi hamda hududning o‘tmishi va bugungi taraqqiyotini o‘rganishda asosiy manbalardan biri bo‘lib qolmoqda. Shunday ekan, arxiv ishini takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, hujjatlarni raqamlashtirish va ulardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bo‘yicha olib borilayotgan ishlarni izchil davom ettirish tarixiy xotirani saqlash va milliy merosni kelajak avlodlarga to‘laqonli yetkazishning eng muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Shu ma’noda Surxondaryo viloyati davlat arxivi faoliyatini yanada rivojlantirish va uning ilmiy salohiyatidan samarali foydalanish tarixshunoslik va arxivshunoslik fanlari oldida turgan dolzarb vazifalardan biri bo‘lib qolaveradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining **“Arxiv ishi to‘g‘risida”gi Qonuni**. – Toshkent, 2010.

2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, 2023.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining arxiv ishini rivojlantirish va takomillashtirishga oid farmon va qarorlari. – Toshkent, 2019–2024.

4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining arxiv faoliyatiga oid qarorlari va nizomlari. – Toshkent, 2018–2024.

5. Ahmedov B.A. **O‘zbekiston xalqlari tarixi manbalari.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2001. – 320 b.

6. Alimov I.A. **Arxivshunoslik asoslari.** – Toshkent: Tafakkur, 2018. – 280 b.

7. Jo‘rayev N. **Tarix falsafasining nazariy asoslari.** – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 408 b.

8. Karimov Sh. **O‘zbekiston arxivlari tarixi.** – Toshkent: Akademnashr, 2017. – 312 b.

9. Rajabov Q. **Manbashunoslik.** – Toshkent: Universitet, 2018. – 256 b.

10. Madaminov T., Xolmatov S. **Tarixiy manbashunoslik va arxiv hujjatlari.** – Toshkent: Fan, 2021. – 296 b.

11. Murtazayev B.X. **Arxiv hujjatlari va tarixiy tadqiqotlar metodologiyasi.** – Toshkent: Fan, 2020. – 248 b.

12. Hasanov A. **O‘zbekiston tarixini o‘rganishda arxiv manbalarining ahamiyati.** – Toshkent: Fan, 2019. – 214 b.

13. To‘xtiyev N. **Markaziy Osiyo tarixshunosligi va manbashunosligi.** – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016. – 368 b.

14. Rasulov B. **Tarixiy hujjatlar va ularni ilmiy tahlil qilish metodikasi.** – Toshkent: Universitet, 2020. – 230 b.

15. Abdurahmonov M. Arxiv hujjatlarining tarixiy tadqiqotlardagi o‘rni // **Arxivlar axborotnomasi.** – Toshkent, 2022. – №2. – B. 15–22.

16. Xolboyev D. O‘zbekistonda arxiv ishini raqamlashtirish istiqbollari // **Arxivlar axborotnomasi.** – Toshkent, 2023. – №1. – B. 28–35.

17. Karimov A. Tarixiy xotirani saqlashda arxivlarning roli // **O‘zbekiston tarixi.** – Toshkent, 2020. – №3. – B. 67–74.

18. Rasulova M. Hududiy arxivlar faoliyatini takomillashtirish masalalari // **Jamiyat va boshqaruv.** – Toshkent, 2021. – №4. – B. 45–51.

19. Mamatov S. Milliy arxiv fondi hujjatlaridan foydalanishning zamonaviy yo‘nalishlari // **Arxivlar axborotnomasi.** – Toshkent, 2024. – №2. – B. 39–47.

20. Ergashev N. Arxiv fondlari va ularning ilmiy tavsifi // **O‘zbekiston tarixi.** – Toshkent, 2022. – №4. – B. 55–62.

21. Surxondaryo viloyati davlat arxivi fondlari bo‘yicha ma’lumotnomalar. – Termiz, 2024.

22. Surxondaryo viloyati statistik boshqarmasi ma’lumotlari. – Termiz, 2023–2024.

23. O‘zarxiv agentligi materiallari va uslubiy qo‘llanmalari. – Toshkent, 2022.

24. O‘zbekiston Milliy arxivi fondlari kataloglari. – Toshkent, 2023.

25. O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi. 1–12-jildlar. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2000–2006.

26. O‘zbekiston tarixi (eng qadimgi davrlardan hozirgi kungacha). – Toshkent: Fan, 2019.

27. Surxondaryo tarixi va madaniyati. – Toshkent: Sharq, 2018.

28. O‘zarxiv agentligining rasmiy sayti.

29. O‘zbekiston Milliy arxivi rasmiy sayti.

30. Lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.